

Rozhovor s Ing. Miroslavem Olmerem, jedním ze zakladatelů rajonizace podzemních vod v České republice

Pane Olmere, studium vysoké školy jste začal krátce po druhé světové válce. Můžete nám přiblížit tuto dobu z vašeho pohledu a také prozradit, proč jste si vybral inženýrské stavitelství a vodohospodářský směr?

Maturoval jsem v roce 1948, kdy už i na našem Reformovaném Reálném Gymnáziu (RRG) na Velvarské začalo být zřejmé, že další studium na vysoké škole bude spojeno s jistými obtížemi. Pro přijetí byly vyžadovány posudky nejen ze školy, ale i od tzv. akčních výborů, KSČ a podobně. Vysoké školy humanitního směru tím byly zasaženy především, u škol technického zaměření se to zatím příliš neprojevovalo.

Mojí motivací asi byla jednak záliba v oborech s výrazně logickým základem, například v latině, nebo matematice a nepovinné deskriptivě, která mi pak přišla vhod. Přijímání na tehdejší Vysokou školu inženýrského stavitelství (VŠIS), později Fakultu inženýrského stavitelství (FIS), bylo poměrně jednodušší. A k výběru jistě přispěl i pátý oddíl vodních skautů, takzvaná Pětka.

Někdy v životě rozhodují náhody, jak to bylo ve vašem případě? Plánoval jste pracovat ve výzkumu?

Neplánoval jsem pracovat ve výzkumu. Po ukončení studia někteří nastupovali na vědeckou aspiranturu, jejich snahou bylo především vyhnout se dvouleté vojenské službě. Tuto motivaci jsem neměl, vědecká dráha mě vůbec nelákala, chtěl jsem být na stavbě, a zásadní překážkou by bylo i další studium marxismu, které bych nebyl ochoten podstoupit.

Do praxe jsem nastoupil povinně ihned podle umístěnky, a to do národního podniku Vodní stavby v Sezimově Ústí, což byl dost omyl. Po roce se mi podařilo dvouletý závazek ukončit a obrátil jsem se na tehdejší Vodohospodářské rozvojové středisko (VRS), kde mi nabídli umístění na stavbu vodní nádrže Klíčavy jako stavební dozor. Tam jsem působil dva roky a rád na to vzpomenu – stavba byla hezká, byl jsem tam svým pánem, a navíc, dělnickou třídu z valné části tvořili internovaní řeholníci. Potom mě dohnaly přetrvávající následky úrazu z prázdninové praxe po třetím ročníku. Po operaci pravé nohy jsem se už na stavbu vrátit nemohl a přešel jsem v rámci VRS do útvaru, kde jsem to již dobře znal a během třetího ročníku si tam přivydělával. Byl jsem do jisté míry pohybově omezen, s invaliditou 45 procent, ale taky kýženou „modrou knížkou“.

A pak už to šlo automaticky dál. VRS bylo účelově vytvořeno pro zpracování Státního vodohospodářského plánu (SVP), do něhož byli převedeni odborníci z VÚV a z Vodohospodářské kanceláře Ministerstva stavebnictví a melioračního oddělení ZNV. Moje činnost byla zaměřena na úsek zásobování obyvatelstva vodou. Po dokončení SVP se oddělení věnovalo rozvoji vodovodů a s tím souvisejícímu průzkumu zdrojů podzemních vod, který byl pak zárodkem pozdějšího soustavného hydrogeologického průzkumu i bilance podzemních vod.

Reorganizačními peripetiemi se VRS proměňovalo postupně od Ředitelství vodních toků (ŘVT) – Ředitelství vodohospodářského rozvoje (ŘVR) přes VRV (Vodohospodářský rozvoj a výstavba) až posléze v roce 1976 byl úsek rozvoje převeden zpět k VÚV. Kruh se tedy jaksi uzavřel a stal jsem se „výzkumným pracovníkem“. V souvislosti s dalšími změnami po roce 1990 se podařilo oddělit část zabývající se podzemními vodami od útvaru rozvoje, který sídlil v budově na Rohanském ostrově, tzv. „Rohaňáku“, a spojit ji s útvarem hydrologie v Podbabě.

Pokud je nám známo, celý život jste prožil v Praze 6 – Dejvicích. Ovlivnilo to i vaši profesi?

Přibližně do mých čtyř let jsme bydleli ve Švecově ulici, potom nedaleko ve Wuchterlově – později to byla Gneisenauova, Kujbyševova atd. – poblíž dejvického nádraží. Dejvice byla moderní příjemná čtvrť, Dejvická ulice byla v neděli korzem, odkud jsem si od cukráře Kotrbáčka nosil tácek s kousky. Dnes je tam parkoviště, obchody v podstatě zmizely a nahradily je banky a ruská zlatnictví a v neděli

je to ulice duchů. Po roce 1955 jsem se přizemil na Ořechovku, což byla původně Praha XVIII, takže taky Praha 6.

Doba mého dospívání byla dost turbulentní. Z Obecné školy chlapecké na Dürichově náměstí nás ve čtvrté třídě vyhnaly SS-Scharnhorst-Kaserne, z budovy RRG na Velvarské po primě Junkers-Werke. Pokud mě to místo nějak ovlivnilo, tak asi tím, že na gymnasiu na Velvarské jsem měl štěstí na profesory matematiky prof. Pažoutovou a latiny prof. Václava Čepa, to byl bratr básníka Jana. Ti oba mě dovedli k náklonnosti k logice, ať už v „matice nebo lácii“, jež někteří jiní učitelé žákům zošklivili. A musím připojit, že nemovitost na Ořechovce ze mě udělala i domovníka a zahradníka.

Váš téměř celý pracovní život je spjat s regionálním průzkumem a hydrogeologickou rajonizací. Jsou nám známy výsledky vašeho bádání, ale úplně není veřejné, jakým dlouhým vývojem prošla tato oblast až do nynější platné rajonizace z roku 2005.

Pohybovali jsme se v tehdejšímu systému centralizovaného plánování a řízení. Vztahy mezi jednotlivými pracovišti byly pak založeny spíše na osobních kontaktech. To byl důvod, proč byly kontakty mezi odvětvími vodního hospodářství a geologie, bez ohledu na různou resortní příslušnost, velmi dobré a těsné. Na základě těchto vztahů a zmíněných počátků průzkumu vznikla příležitost k zahájení regionálního hydrogeologického průzkumu, který probíhal kontinuálně od roku 1965 až do roku 1990, kdy byl ukončen Syntézou české křídý. K dalšímu pokračování, tedy k zamýšlené Syntéze kvartéru, již nedošlo.

Následovalo dvacet let opakovaných a neúspěšných pokusů o pokračování těchto prací. Teprve v rámci financování z fondů Evropské unie se naskytla možnost navázání v podobě projektu „*Rebilance zásob podzemních vod*“, realizovaného pod vedením České geologické služby (ČGS) v období 2010 až 2015/2016.

Jako příprava k provádění hydrogeologického průzkumu a vedení evidence zdrojů podzemních vod byla pod redakcí původního pracoviště VRS připravena již v šedesátých letech 20. století první hydrogeologická rajonizace Československa, později aktualizovaná v souvislosti s výsledky průzkumů i změnami správního uspořádání. Verze 2005 byla publikována ve *Sborníku geologických věd*, řada HIG, č. 23, 2006, kde je popsán i postup aktualizací (viz též *Podzemní voda ve vodoprávním řízení* XV, 2019).

Za zmínku stojí porovnání průběhu zpracování a administrace jednotlivých verzí, které pro zajímavost přikládám:

Verze	Zpracování	Měřítko	Schválena
1965	1962–1964	500 000	MZLVH a ÚGÚ, 1965
1973	1971–1973	200 000	MLVH a ČGÚ, 1973
1986	1984–1986	200 000	MLVH (protokol SVP) 1986
2005	2001–2005	digitální	Vyhláška č. 5/2011 Sb.

ÚGÚ, ČGÚ – Ústřední/Český geologický úřad, MLVH – Ministerstvo lesního a vodního hospodářství

S aktualizacemi se počítalo v koncepci rajonizace již od počátku. Pro aktualizaci poslední platné verze jsou od roku 2016 k dispozici věcné podklady v závěru projektu „*Rebilance zásob podzemních vod*“, k té však dosud nedošlo.

Naposledy jsme se pracovně potkávali při projektu „*Rebilance zásob podzemních vod*“, kde jste byl za Českou geologickou službu jedním z konzultantů. Jak vnímáte celý tento projekt a jeho výsledky?

Česká geologická služba mě oslovila ke spolupráci jako konzultanta, zpočátku pro část hydrologických prací v aktivitách 2, 4, 6, a nabídla mi při tom dobré podmínky na celou dobu trvání projektu. Potom se spolupráce s RNDr. Renátou Kadlecovou, hlavní řešitelkou projektu „*Rebilance...*“, rozrostla.

Na základě zkušeností z dvaceti pěti let regionálních průzkumů byly zavedeny kontrolní dny, které byly ku prospěchu při vzájemném kontaktu zadavatele i řešitelů, ač probíhaly opakovaně bez účasti

zástupců ze strany zadavatelů, tedy Státního fondu životního prostředí, případně Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zemědělství.

Projekt byl ukončen v letech 2015/2016 a výsledky hodnocení zdrojů podzemních vod byly prezentovány jednotnou formou takzvaných *Průvodních listů*, které nahradily již zcela neaktuální osnovu podle Vyhlášky č. 369/2004 Sb. Jejich obsah v podstatě splňuje původní záměr úkolu, tedy rebilanci zdrojů podzemních vod ve vybraných významných rajonech, a poskytuje tak jednotné údaje pro jejich aktualizaci.

Můžete vzpomenout na některé blízké, kolegy, přátele a další lidi, kteří vás hodně ovlivnili a hodně pro vás znamenali?

Z mého oboru jsou to především Karel Zima, František Slepíčka, Stanislav Klír a Miroslav Kněžek. Bylo určitou výhodou, že jsme nebyli přímo organizačně spojeni, a nebyli tak navzájem vázáni určitými ohledy.

Karel Zima upozorňoval na úzký vztah hydrogeologického průzkumu a praktického využití zdrojů podzemních vod. František Slepíčka se podrobně zabýval projevy podzemní složky v povrchovém odtoku. S Mirkem Kněžkem byl náš vztah poněkud specifický, společný zájem tvořily podzemní vody, u něj pohledem hydrologa, můj pohled vycházel spíše z vodohospodářského základu. Náš vztah přesahoval odbornou spolupráci a přerostl i do osobní roviny. Stanislav Klír byl referentem pro hydrogeologii na Ústředním geologickém úřadě a jeho podíl na vzniku a organizaci regionálního hydrogeologického průzkumu je zásadní. Byl to úředník, odborně vzdělaný, který neváhal přijmout rozhodnutí a nést za ně i odpovědnost. Náš vztah byl opět trochu víc než jen pracovní.

Jakou zprávu či poselství byste chtěl vzkázat současné mladé generaci výzkumníků?

U mladé generace obdivuji jejich technické vybavení a široké používání moderních technologií. Ale přece jen bych připomněl, že podzemní vody jsou nedílnou součástí hydrologického cyklu, a tedy přírodního prostředí. Krajinu, její charakter, nelze poznat a pochopit jen z družicových snímků a záznamů automatických pozorovacích stanic. Tu je nutno prochodit a ohmatat, tak to dělali všichni předtím, Smreker, Hynie, Podvolecký, jejich poznatků si dodnes vážíme a jsou nenahraditelné.

Trvalo poměrně dlouho, než se v průběhu druhé poloviny minulého století podařilo alespoň částečně uplatnit názor, že systémy povrchových a podzemních vod nejsou oddělené a že podzemní voda netvoří jen finální část na čáře překročení (Wundt, Natermann), ale i 40 až 50 procent celkového odtoku. To jsme se spolu s Mirkem Kněžkem pokoušeli prosazovat a také k tomu výrazně přispěly práce Františka Slepíčky. Bude asi ještě nějakou dobu trvat, než se změní způsob vodohospodářské bilance, která je stále oddělená pro povrchové a podzemní vody, i když ke vzájemnému ovlivňování evidentně dochází a takzvaná konjunktivní bilance pro určitá území je známá a aplikovatelná.

A jen jako dovětek – dnešní možnosti publikačních a reprodukčních technik jsou velmi široké, ale mají i svá omezení. Umožňují téměř nadprodukcí objemu zpráv – na úkor stručnějšího věcného vyjadřování.

Srdečně vám děkuji za rozhovor a přeji pevné zdraví.

Ing. Anna Hrabánková
vedoucí Odboru hydrauliky,
hydrologie a hydrogeologie VÚV TGM

Do rámečku:

Ing. Miroslav Olmer

Ing. Miroslav Olmer, narozen 6. července 1929, je jedním ze zakladatelů hydrogeologické rajonizace v České republice. Vystudoval ČVUT, Vysokou školu inženýrského stavitelství – směr vodohospodářský (1948–1953), ale zároveň také mimořádně angličtinu na Filosofické fakultě a postgraduální kurzy věnované současným směrům filosofie a později praktické hydrogeologii. V druhé polovině šedesátých let 20. století byl hlavním řešitelem první hydrogeologické rajonizace území Československa, zahrnující i Slovensko, a zavedl první podrobnou evidenci vodárenských zdrojů podzemních vod ve významných hydrogeologických strukturách. Na začátku sedmdesátých let 20. století byla opět pod jeho vedením vydána detailnější rajonizace v měřítku 1 : 200 000 a zároveň byly zahájeny práce na vodohospodářské bilanci množství podzemních vod. V souvislosti s tím začal zavádět do praxe hydrologické metody stanovování přírodních zdrojů podzemních vod. V druhé polovině osmdesátých let 20. století pak oponoval část výstupů Syntézy české křídý – jednoho z nejvýznamnějších hydrogeologických průzkumů té doby – a zároveň s kolektivem autorů vydal další hydrogeologickou rajonizaci, tentokrát již jednoznačně zaměřenou na bilancování množství podzemních vod. Navrhl a zpracoval chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV), které dodnes existují v naší legislativě. V období po roce 1989 se věnoval obecné problematice ochrany podzemních vod jak z hlediska kvantity, tak kvality. Je autorem některých koncepcí, jež byly později vtěleny do národní legislativy. Dalším počinem byla Hydrogeologická rajonizace České republiky 2005, která se stala základem pro vymezení útvarů podzemních vod, dále spolupráce na vývoji postupů pro hodnocení stavu útvarů podzemních vod či jeho zásadní podíl na nejvýznamnějším hydrogeologickém projektu posledního desetiletí „*Rebilance zásob podzemních vod*“ (2010–2016).